

ПЕРСПЕКТИВИ МІКРОКРЕДИТУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ АГРАРНОЇ ГАЛУЗІ

доктор економічних наук., професор Непочатенко О. О.,

кандидат економічних наук, професор Бечко П. К.,

кандидат економічних наук, доцент Боровик П. М.

Уманський національний університет садівництва, Україна, Умань

Предметом дослідження в даній публікації є процес мікрокредитування суб'єктів агробізнесу, метою дослідження – розгляд перспектив використання механізмів мікрокредитування суб'єктів господарювання аграрної галузі. У статті з використанням економічних методів досліджень аналізується роль мікрокредитування суб'єктів сільськогосподарського виробництва в розвитку аграрної сфери економіки України. Авторами за результатами дослідження узагальнені теоретичні основи мікрокредитування агробізнесу. Крім того в даній публікації досліджено перспективи подальшого функціонування цієї складової кредитних відносин. Результати дослідження можуть бути використані на практиці саме в діяльності кредитних кооперативів. Результати дослідження продемонстрували, що формування та функціонування кредитних кооперативів дасть можливість сільськогосподарським товаровиробникам забезпечити безперебійність виробництва.

Ключові слова: мікрокредитування, споживчий кооператив, кредитний кооператив, кредит, банківський кредит, податковий тягар, пільгове кредитування.

Непочатенко Е. А., Бечко П. К., Боровик П. Н. Перспективы микрокредитования субъектов хозяйствования аграрной отрасли / Уманский национальный университет садоводства, Украина, Умань

Предметом исследования в данной публикации является процесс микрокредитования субъектов сельхозбизнеса, целью исследования - рассмотрение перспектив использования механизмов микрокредитования

субъектов хозяйствования аграрной отрасли. В статье с использованием экономических методов исследований анализируется роль микрокредитования субъектов сельхозпроизводства в развитии сельскохозяйственной сферы экономики Украины. Авторами по результатам исследования обобщены теоретические основы микрокредитования сельхозбизнеса. Кроме того, в данной публикации исследованы перспективы дальнейшего функционирования этой составляющей кредитных отношений. Результаты исследования могут быть использованы на практике именно в деятельности кредитных кооперативов. Результаты исследования показали, что формирование и функционирование кредитных кооперативов позволит сельскохозяйственным товаропроизводителям обеспечить бесперебойность сельхозпроизводства.

Ключевые слова: микрокредитование, потребительский кооператив, кредитный кооператив, кредит, банковский кредит, налоговое бремя, льготное кредитование.

Nepochatenko O. O., Bechko P. K., Borovyk P. M. Economic prospects for micro-credit of subjects of agricultural sector/ Uman national university of horticulture, Ukraine, Uman

The object of study in this publication is the process of micro-credit subjects agribusiness purpose of the study - examining prospects for micro-credit mechanisms entities agricultural sector. In this article, using economic methods of research examines the role of micro-credit subjects of agricultural production in the development of agriculture Ukraine. The authors of the study are summarized theoretical foundations of microcredit agribusiness. Also in this publication Prospects of the operation of this component of credit relations. The research results can be used in practice is in the business of credit cooperatives. In particular, the study demonstrated that the formation and operation of credit cooperatives will allow agricultural producers to ensure uninterrupted production.

Keywords: micro-credit, consumer cooperatives, credit cooperatives, credit, bank credit, tax burden, preferential loans.

Вступ. Відповідно до вимог Міжнародного валютного фонду для суб'єктів

аграрного виробництва, які в даний час оподатковуються за пільговими умовами буде змінений порядок їх оподаткування. Кабінетом Міністрів України розглядаються три варіанти оподаткування сільськогосподарських товаровиробників, які передбачають наступні зміни:

- для дрібних та середніх аграрних підприємств в обробітку яких перебуває до 10 тис. га і середньорічний обсяг виручки від реалізації до 50 млн грн зберігається оподаткування фіксованим сільськогосподарським податком, а ставка ПДВ - 11% (вхідна 20%, а вихідна 20%);

- другий варіант передбачає, що 80% акумульованого ПДВ залишається в розпорядженні платника, а 20% - перераховується в бюджет;

- відповідно до третього варіанту аграрії добровільно відмовляються від державної підтримки. Крупнотоварні сільськогосподарські товаровиробники оподатковуватимуться за загальною системою оподаткування. ПДВ при експорті зернових і технічних культур не відшкодовуватиметься з бюджету. Дрібнотоварні товаровиробники площа земельних угідь в яких не перевищує 10 тис. га, при річному обороті виручки від реалізації, що не перевищує 50,0 млн грн оподатковуватимуться за єдиним податком за ставкою в межах від 0,3 до 1,0 % від нормативної вартості землі.

За любого варіанту оподаткування аграріїв матиме місце зростання на них податкового навантаження, а натомість і собівартості сільськогосподарської продукції, зниження її конкурентоспроможності, браку, власних коштів на покриття сезонного розриву між надходженням виручки від реалізації та витратами на виробництво.

Процес виробництва в аграрному секторі економіки супроводжується сезонністю і часовим лагом між надходженням виручки від реалізації продукції та затратами на виробництво. В наслідок такого стану виникає потреба в додатковому залученні банківських кредитів.

Практика кредитування вітчизняних суб'єктів аграрного виробництва свідчить, що вони здебільшого не розглядаються комерційними банками як потенційні позичальники. Особливо це стосується дрібнотоварних виробників, яким важко конкурувати на ринку кредитних послуг із суб'єктами

господарювання інших галузей національної економіки. Внаслідок такої ситуації суб'єкти аграрної галузі потребують державної підтримки. При цьому рівень підтримки суб'єктів агробізнесу у країнах ЄС суттєво різниться від державної підтримки вітчизняних аграріїв. Зокрема сільгоспвиробники Греції отримують близько 700 євро в розрахунку на один га землі, у Болгарії – 190, у Литві – 143, в Естонії – 112 євро, а в Україні – менш як 20 євро. Крім того, в Євросоюзі аграрії можуть взяти кредит під 3 – 5 % річних [1].

Вітчизняні сільськогосподарські товаровиробники можуть отримати кредит за ставкою більш як 60% річних. За таких умов забезпечення суб'єктів аграрного виробництва кредитними ресурсами можливе внаслідок запровадження заходів щодо їх мікрокредитування через мережу кредитних сільськогосподарських кооперативів.

Всебічні сторони генезису сільськогосподарської кооперації, регіональних особливостей її функціонування, питань економічного, організаційного, правового регулювання сільськогосподарських кредитних кооперативів досліджені в працях зарубіжних та вітчизняних дослідників. Свій внесок у розвиток теорії сільського кредитного кооперативу як мікрокредитної установи, проблемам його розвитку внесли такі зарубіжні учені як: Ф. Райфайзен, Г. Шульце-Деліч, Дейл Адамс, Делберт Фітчетт, Джеймс фон Пішке, Роальд Льовін, Роберт Фогель, Девід Фрешуотер, Райнхард Шмідт, М. Туган-Барановський, А. Чаянов, Мохаммед Юнус.

Вивченню багатоаспектних теоретичних і практичних питань створення і функціонування кредитних кооперативів присвячені праці багатьох вітчизняних учених, серед яких М. Дем'яненко, О. Гудзь, Т. Герасімова, А. Мороз, М. Малік, М. Савлук, П. Саблук та багато інших.

Разом з тим, на сьогоднішній день відсутня програма щодо системного підходу та наукова концепція розвитку сільськогосподарської кредитної кооперації в Україні, її державного регулювання і підтримки. Недостатність вивчення проблеми, її теоретичне та практичне значення для національної економіки в цілому і аграрного сектору економіки, зокрема визначило необхідність даного дослідження.

Формулювання мети статті та завдань. Мета дослідження – наукове обґрунтування теоретичних і методичних положень та розроблення практичних рекомендацій щодо створення кредитних кооперативів їх функціонування з метою мікрокредитування суб'єктів господарювання аграрної галузі.

Виклад основного матеріалу статті. Сільськогосподарська кредитна кооперація, як свідчить досвід країн з розвинутими ринковими відносинами, має багатовікову історію. Перший сільський кредитний кооператив був створений пастором Райфайзенем в німецькому селі Геддерсдо в другій половині XIX століття для полегшення життя сільських бідняків. З того часу кооперація в Німеччині, Франції, Нідерландах, США і інших розвинених країнах перетворилася на основну форму, об'єднуючу сільськогосподарських товаровиробників з метою розширення доступу до кредитних ресурсів, необхідних матеріальних ресурсів, можливості реалізації сільгосппродукції.

Формування системи кредитування вітчизняної аграрної економіки проходило в умовах деструктивних явищ, які призвели до розпаду сформованих систем ведення сільськогосподарського виробництва, та фінансово – кредитних відносин. Держава практично втратила регулюючу роль у розвитку галузі, його центральної ланки - сільськогосподарського виробництва.

За сучасних умов державна підтримка вітчизняних сільськогосподарських виробників полягає в здешевленні відсоткових ставок за кредити. Відповідно до Постанови КМУ від 25.02. 2000 р. №398 [2] з 2000 р., паралельно з проведенням аграрної реформи запроваджено механізм державної підтримки через здешевлення кредитів. в основі якої закладено здешевлення відсоткових ставок за банківські кредити. Часткове відшкодування кредитних ставок суб'єктам господарювання аграрного виробництва за рахунок бюджетних коштів за своєю сутністю не є ринковою акцією, оскільки її базовими принципами є державне регулювання функціонування ринку фінансових послуг. Проте, такі компенсаційні виплати сприяли розблокуванню для аграріїв кредитного процесу, дали змогу залучити їх до кредитних ресурсів.

Досвід застосування механізму пільгового кредитування довів окремі прорахунки, що і було передумовою його подальшого вдосконалення. Відповідно

до Постанови Кабінету Міністрів України від 27.2001 р. за №59 “Про часткову компенсацію ставки за кредитами комерційних банків, що надаються сільськогосподарським товаровиробникам та іншим підприємствам агропромислового комплексу” запропонований диференційований підхід до розміру часткової компенсації для сільськогосподарських товаровиробників – 70 %, а для інших суб’єктів господарювання аграрного виробництва – до 50 % облікової ставки НБУ, встановленої на день укладання кредитної угоди [3].

Це і є однією із передумов того, що банківськими кредитами не покривається тимчасовий розрив на протязі року між виробничими витратами та виручкою від реалізації продукції, пов’язаних із нарощування обсягів витрат та залишків товарно-матеріальних цінностей і потребує подальшого його вдосконалення. Пільговий механізм кредитування аграріїв з відшкодуванням кредитної ставки в розмірі 50 % за рахунок бюджетних коштів з чітко встановленою фіксованою відсотковою ставкою 17 % довів його неспроможність позитивно впливати на доступність кредитних ресурсів для аграріїв. Це чітко простежується на прикладі суб’єктів господарювання аграрної галузі Черкаської області. Встановлення банками вищих відсоткових ставок, ніж передбачено в меморандумі, автоматично позбавляло позичальників права на отримання компенсації на здешевлення кредитів від держави.

Пільгове кредитування суб’єктів аграрного виробництва перебуває під впливом макроекономічних факторів найбільш суттєвими з яких є : стійкість національної валюти; ступінь інтеграції національної економіки в світову; загальне економічне зростання; державне регулювання ринку продовольства; залежність від експортного потенціалу; забезпечення цінового паритету між сільськогосподарською та промисловою продукцією.

В основі пільгового кредитування закладений принцип доступу суб’єктів господарювання аграрної галузі до дешевих банківських запозичень на ринку кредитних послуг, оскільки аграрії не розглядаються комерційними банками як потенційні позичальники внаслідок специфіки виробництва яка супроводжується шерегою ризиків. Зокрема, внаслідок віддаленості від локальних центрів позичальники із числа сільськогосподарських, особливо дрібні товаровиробники

не цікавлять банківські установи як потенційні позичальники внаслідок того, що трансакційні витрати на їх обслуговування зазвичай перевищують потенційну вигоду банку.

Ще одним чинником, що ускладнює роботу банків є співпадаючий за часом попит на кредит з боку сільськогосподарських товаровиробників, особливо при виробництві рослинницької продукції. Затрудняє роботу і різний термін депозитів, що залучаються, і позик, які надаються: у кризовий період. Населення не ризикує вкладати гроші на термін більше 1-3 місяців, а агропідприємства потребують кредиту на термін не менше 6 місяців.

До ризиків комерційних банків, що обслуговують сільські райони можна віднести недостатню диверсифікацію свого кредитного портфеля внаслідок чого виникають ризики їх банкрутства. За таких умов, комерційні банки, які займають монопольне становище на ринку кредитних послуг статутною діяльністю яких є максимальне отримання прибутку, постійно підвищують відсоткові ставки за кредит, а скористатися банківськими запозиченнями можуть здебільшого високорентабельні позичальники рівень рентабельності яких суттєво перевищує відсоткові ставки за банківський кредит.

Така форма кредитування в умовах економічної кризи унеможлиблює доступ до кредитних ресурсів низькорентабельних та дрібнотоварних суб'єктів господарювання аграрної галузі, що є основною із перешкод щодо забезпечення ними безперервного процесу виробництва, унеможливлення здійснення розширеного відтворення.

Виходом із ситуації, що склалася на ринку кредитних послуг щодо забезпечення сільськогосподарських товаровиробників, особливо дрібнотоварних кредитними ресурсами можливе внаслідок запровадження мікрокредитування через створені кредитні кооперативи. Як свідчить аналіз проведених досліджень на Україні не має кредитних з причин відсутності державної програми щодо розвитку мікрокредитування. Заходи щодо надання цілеспрямованої дії держави на розвиток кооперації економічно не обґрунтовані, існуючі механізми підтримки не працюють. В умовах конкуренції з крупними ринковими інтеграторами і за відсутності достатньої ресурсної бази розвиватися кредитним кооперативам у край

важко. Разом з тим, за підтримки держави та органів місцевого самоврядування кредитні кооперативи змогли би зайняти достойне місце на ринку кредитних послуг.

Як свідчить практика, держава поки що недооцінює ролі кредитних кооперативів і не визначилася, яким чином можна включити їх в систему державної підтримки. Кредитні кооперативи здатні забезпечити «ефект масштабу» при об'єднанні дрібних товаровиробників для взаємодії з покупцями сільськогосподарської продукції та постачальниками ресурсів і послуг для сільського господарства. Непоодинокі дослідження в сфері мікрокредитування через кредитні кооперативи сільськогосподарських товаровиробників свідчать, що окремі дослідники ототожнюють їх функції із статутною діяльністю комерційних банків [4].

Корінна відмінність між банками і кредитними кооперативами полягає в особливому їх ставленні до капіталу і прибутку. Будь-який комерційний банк, приватний, акціонерний чи іпотечний, з державною участю, здійснюючи свої операції, завжди прагне до того, аби виручити якомога більше прибутку на капітал, з яким він працює. Основні відмінності сільськогосподарського кредитного кооперативу від банку представлені в табл. 1.

Як переконливо демонструють результати дослідження, наведені в таблиці, на відміну від комерційного банку, кредитний кооператив жорстко не зосереджений на отриманні прибутку, а створюється для максимального задоволення потреб своїх членів-пайовиків, що обумовлює способи управління, ведення господарської діяльності, розподілу прибутку з погляду класиків кооперації, кооператив - це господарське підприємство, що засноване на добровільному об'єднанні декількох осіб, має своєю метою не отримання максимального прибутку на витрачений капітал, але його зростання, завдяки спільному господарюванню, трудових доходів його членів та скорочення їх витрат. Поряд з цим, кредитному кооперативу властиві характеристики макрофінансового підприємства. В економічній літературі терміни мікрофінансова установа, мікрофінансування, мікрокредитування вживаються часто, хоча не завжди під ними розуміються одні і ті ж категорії. Частково така ситуація

пов'язана з тим, що в Україні немає єдиної законодавчої бази, яка б регулювала мікрофінансову діяльність.

Таблиця 1

Відмінності кредитного кооперативу від комерційного банку

Показники	Сільськогосподарський кредитний кооператив	Комерційний банк
Мета	Задоволення потреб членів кооперативу у виробничій позиції	Прибуток
Організаційна форма	Кооператив.	Акціонерне товариство, корпорація
Клієнти	Лише члени-пайовики, в основному фермерські господарства і особисті підсобні господарства.	Будь-які платоспроможні клієнти.
Управління	За принципом «Одна людина – один голос».	Відповідно до частки в статутному капіталі, кількості акцій
Розподіл прибутку	Відрахування до фонду фінансової взаємодопомоги	Дивіденди акціонерам.
Джерела власного капіталу	Пайові і ощадні всіх членів кооперативу (включаючи асоційованих), доходи від власної діяльності	Внески акціонерів в статутний капітал, прибуток
Основна гарантія кредитоспроможності	Довіра до особистих якостей позичальника, що забезпечують ефективно і цільове використання кредиту	Майно
Субсидіарна відповідальність за зобов'язаннями	Є додатковою гарантією кредитоспроможності	Немає
Цілі кредитування	В основному на виробничі цілі	Не має значення, на які потреби
Послуги, що надаються	Надання позик членам кооперативу, зберігання заощаджень членів кооперативу, розрахунково-фінансові послуги, консультування	Кредити всіх видів, поточний рахунок для фізичних і юридичних, інші види послуг (ширший діапазон діяльності)
Оподаткування	Оподатковується податком на прибуток	Податок на прибуток банків
Рівень транзакційних витрат	Незначні, враховуючи територіальну доступність кооперативу для пайовиків	Висока (передбачає моніторинг кредитів та поїздки кредитних фахівців у філії банків)

Кредитні кооперативи, групи фінансової взаємодопомоги, товариства взаємного кредитування, кредитні спілки громадян, об'єднання кредитної і фінансової ініціативи, групи позичальників під колективну відповідальність – ось далеко не повний перелік назв різних форм мікрофінансових установ, що

зустрічаються в економічній літературі. При ідентифікації відмінних характеристик мікрофінансових установ слід врахувати наступні: особлива клієнтська база, зазвичай, обмежена в доступі до кредитних ресурсів в банківській системі. У ній представлені самі різні верстви населення (від успішних малих підприємств, дрібних бізнесменів і торговців до сільських мешканців із низькими доходами); різні організаційно-правові форми; обсяги кредиту, що видаються в макрофінансовими установами варіюють від мікро- до вельми значних розмірів (від 30 до 125 тис. доларів залежно від країни); формальний і неформальний статус; крім доступу до кредитів мікрофінансові установи виконують важливі соціальні функції підтримки в подоланні бідності і економічного зростання території - форми і функції суттєво різняться по країнах залежно від їх достатку, соціально-економічного розвитку, рівня бідності, наявності чинного законодавства.

Мікрофінансова установа – це інституція з надання суб'єктам малого підприємництва і фізичним особам, що мають обмежений доступ до традиційних банківських послуг, фінансових і соціальних послуг (зокрема навчання і консультування), спрямованих з погляду макроекономічного ефекту на згладжування соціальної напруженості в суспільстві, підвищення рівня життя населення, забезпечення зайнятості, розвиток підприємництва.

Сільськогосподарський кредитний кооператив є одночасно сільськогосподарським кооперативом і особливою мікрофінансовою установою, обслуговуючою інтереси сільських товаровиробників переважно у сфері виробничого кредитування. Основною метою створення сільськогосподарського кредитного кооперативу є забезпечення доступу його членів-пайовиків до позикових коштів, в основному для сільськогосподарського виробництва, за мінімально можливою ціною, а також розміщення їх вільних коштів у вигляді ощадних паїв.

Особливості сільськогосподарського виробництва і пов'язаний з ними підвищений ризик неповернення позик, а також завдання розвитку багатогалузевої сільської економіки обумовлюють необхідність створення кредитно-фінансових інституцій, орієнтованих на обслуговування потреб всього сільського

співтовариства, а не лише виробників сільськогосподарської продукції. У зв'язку з цим представляється, що в правовий простір потрібно запровадити нове поняття «Сільського кредитного кооперативу», а не «сільськогосподарського». Особливості сільськогосподарського виробництва і пов'язаний з ними підвищений ризик неповернення позик, а також завдання розвитку багатогалузевої сільської економіки обумовлюють необхідність створення кредитно-фінансових інституцій, орієнтованих на обслуговування потреб всього сільського співтовариства, а не лише виробників сільськогосподарської продукції. У зв'язку з цим представляється, що в правовий простір потрібно запровадити нове поняття «Сільського кредитного кооперативу», а не «сільськогосподарського».

У багатьох країнах світу специфічні проблеми дрібного сільського кредиту вирішувалися шляхом створення спеціалізованих кооперативних кредитних інституцій. За розміром власного капіталу і кількістю операцій окремі кооперативні банки входять в першу двадцятку комерційних банків. Це голландський РАБОБАНК (Rabobank), мережа німецьких Райффайзен-банків (Reiffeisen-banken), французький Креді-аґріколь (Credit Agricole), американська Фарм Кредит Систем (Farm Credit System), відмінною рисою яких є їх кооперативне походження, оскільки свого часу всі вони були створені на основі кредитних кооперативів, підтримуваних (Німеччина, Швеція) або ініційованих (США, Франція, Японія) державою.

Досвід підприємства і роботи системи кооперативних банків в країнах Західної Європи і кооперативних систем в економіках Східної Європи і Південно-східної Азії, що розвиваються, може бути корисний в нашій країні, передусім, в царині фінансової підтримки оборотного капіталу і визначенні нормативно-правових меж діяльності всіх мікрофінансових організацій кооперативного типу.

Роль держави в розвитку кредитної кооперації неоднозначна. Воно може брати участь в становленні системи від встановлення рамкових стосунків і контролю до прямого фінансування первинного капіталу. Використовуючи досвід США і Німеччини, з бюджету яких в значній мірі формувався стартовий капітал системи сільської кредитної кооперації, а також цілком свіжий приклад Молдови, Болгарії, Румунії, де держава брала позику у Всесвітнього банку з метою

нарощування оборотного капіталу кредитної кооперації.

Немає сумнівів, що в разі надання державою бюджетної позики, вона гарантовано повернеться до бюджету, як це було в США (державна позика була виплачена за 20 років), дореволюційній Росії (до 1913 року 100 % позик видавалося за рахунок власних коштів і вкладів членів-пайовиків), в Південній Кореї обсяг кредитів всього за 13 років збільшився в 4 рази.

Важливим елементом кооперативної системи кредитування сільських підприємців є механізми гарантії і забезпечення позик. Наприклад, Литовський гарантійний фонд сільськогосподарських кредитів (Zemes Ukio Paskolu Garantiju Fondas) з капіталом 1,8 млн. євро був створений в 1995 р. для надання гарантій позичальникам, що не мають можливості забезпечити заставу. Аналіз проведених досліджень свідчить про досвід Німеччини та Голландії слід скористатися. В цих країнах значна частина капіталу сільських кредитних кооперативів сформована за рахунок залучення заощаджень місцевого населення і зовнішніх приватних інвестицій. Для залучення в систему сільськогосподарської кредитної кооперації України вільних коштів з фінансових ринків можна скористатися досвідом американської Федеральної корпорації з фінансування фермерського кредиту, яка випускає спеціальні облігації, що гарантуються федеральним урядом. Як варіант можна розробити механізм, при якому кошти, що залучаються, надходять не в саму систему сільськогосподарської кредитної кооперації, а акумулюються в спеціальному гарантійному фонді, призначеному для видачі гарантій сільськогосподарським кооперативам, що мають недостатнє забезпечення.

Одним з перспективних напрямів розвитку системи кредитної кооперації є розширення позик цільового призначення. В Україні позики надаються, в основному, на виробничі цілі. Варто скористатися досвідом Німеччини і Голландії, де кредити, що надаються на потреби сільського господарства, не перевищують 5 % від загальної їх суми, оскільки територіальна концепція розвитку сільського району вже давно превалює над галузевою.

Навряд чи можна перенести зарубіжний досвід за способами формування нагромадження паїв. У американській Farm Credit System постійне нагромадження паїв серед клієнтів відсутні. В Німеччині і Голландії розмір паю встановлюється

однаковим для всіх членів кооперативу, і має швидше символічний характер. Сума отриманого кредиту залежить не від розміру паю, а від вартості застави і оцінки інших гарантій, що надаються під забезпечення боргу.

У дореволюційній Росії пай був фіксований. Члени кооперативу могли формувати його протягом декількох років з дня вступу до кооперативу. Максимальний розмір кредиту відповідав розміру вже накопиченого паю. Результати дослідження свідчать про необхідність формування обов'язкового і ощадного паїв, а також додаткового паю в разі виникнення збитків кооперативу.

У сфері розподілу прибутку також є різні варіанти. Зокрема в Голландії, накопичений прибуток не підлягає розподілу між членами кооперативу, а накопичується в резервному фонді, який призначений для збільшення власного капіталу і служить засобом для покриття можливих збитків або розширення послуг на користь членів кооперативу і місцевого співтовариства. Такий досвід можна застосовувати і до кредитних кооперативів, які будуть створені в Україні. Крім того, виконуються резервні вимоги. Все це українською актуально для вітчизняних кооперативів – слід пожертвувати патронажними виплатами на користь накопичення власних засобів і розширення фонду фінансової взаємодопомоги.

Висновки. Створення і успішне функціонування кредитних кооперативів їх доступ до ринку кредитних послуг дасть можливість сільськогосподарським товаровиробникам забезпечити безперебійність кругообігу виробництва, нарощування обсягів виробництва та реалізації конкурентоспроможної сільськогосподарської продукції, їх функціонування на самофінансуванні та самоокупності, забезпечити продовольчу безпеку країни.

Подальші пошуки в обраному авторами напрямі наукових досліджень слід присвятити пільговому банківському кредитуванню суб'єктів агробізнесу.

Література:

1. Олійник С. Фермери просять підтримки / С. Олійник. – Газета Експрес 16-17 вересня 2014 р.
2. Про додаткові заходи щодо кредитування комплексу сільськогосподарських робіт: за станом 25.02. 2000 р. № 398 / постанова КМУ. – Офіційний вісник України. – 2000. – №9. – С. 3-4.

3. НБУ ввів обмеження для банків та обміну валют. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

http://www.bank.gov.ua/Inf_mat/Of_Pov/2008/11.10.2008_319.htm.

4. Про часткову компенсацію ставки за кредитами комерційних банків, що надаються сільськогосподарським товаровиробникам та іншим підприємствам агропромислового комплексу: за станом на 27 01. 2001 р. №59 / Постанова КМУ. – Офіційний вісник України. – 2001. – №5. – С. 41-42.

References:

1. Olijnyk S. (2014) *Fermery prosiat' pidtrymky* / S.Olijnyk. – *Hazeta Ekspres* 16-17 veresnia 2014 r.

2. The Kabinet Ministriv of Ukraine (2000) *Pro dodatkovy zakhody schodo kredytuvannia kompleksu sil's'kohospodars'kykh robit: za stanom 25.02. 2000 r. № 398* / *Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy*.

3. NBU vviv obmezhennia dlia bankiv ta obminu valiut (2000), available at: http://www.bank.gov.ua/Inf_mat/Of_Pov/2008/11.10.2008_319.htm.

4. The Kabinet Ministriv of Ukraine (2001) *Pro chastkovu kompensatsiiu stavky za kredytamy komertsijnykh bankiv, scho nadaiut'sia sil's'kohospodars'kym tovarovyrobnykam ta inshym pidpriemstvam ahropromyslovoho kompleksu: za stanom na 27 01. 2001 r. № 59* / *Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy*.